

Відгук

Офіційного опонента на дисертацію Гуняк Олександри Ярославівни «Приватний і публічний інтереси у праві: теоретико-правове дослідження»,

що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. Публічна та приватна сфери сьогодні постають як важливі елементи соціальної онтології, впливаючи на існування та функціонування політичних та соціальних інституцій. Загострення конфліктів при регулюванні різного роду суспільних відносин в Україні, спричинене суперечливими економічними, політичними, правовими, соціальними процесами, поряд із інтеграційними тенденціями світового розвитку обумовлює нагальну потребу співвідношення приватних і публічних інтересів, виявлення і вирішення протиріч між ними. Необхідність встановлення певної моделі балансу приватних і публічних інтересів зумовлена тим, що в суспільних відносинах вони існують не ізольовано, а тісно взаємодіють. Також взаємодіють і у самому праві, формуючи та розгалужуючи його. Хоча досі правове поле в цілому продовжує сприйматися суспільною свідомістю та відтворюватися правовою теорією як однобічний вплив влади на суспільство, як засіб здійснення певних управлінських завдань, знаряддя для забезпечення проведення певної політики чи виключно публічних інтересів, що є хибним уявленням. Оскільки від реалізації публічних інтересів залежить факт існування і нормального функціонування будь-якого суспільства, то саме реалізація публічного інтересу має слугувати передумовою і гарантією реалізації окремих приватних інтересів. Іншими словами, реалізація публічних інтересів створює середовище для реалізації приватних інтересів.

Також, якщо звернути увагу на українські реалії, то слід зауважити, що держава нині досить часто спекулює монопольним становищем у сфері забезпечення пріоритету публічних інтересів, а тому необґрунтовано і

свавільно втручається у сферу приватно-правових відносин. Хоча, насправді, публічно-правовий інтерес покликаний, з одного боку, забезпечувати підвалини суспільства й держави як умови їх існування, з іншого боку – гарантувати задоволення приватних інтересів у їх одиничному й концентрованому прояві. Водночас слід наголосити, що особливий характер публічних інтересів не може бути основою для його необмеженого домінування в правовому регулюванні суспільних відносин. Як зазначають О.Ю. Бакаєва та Н.О. Погодіна, гіпертрофована увага до публічних інтересів неминуче обмежує приватні, не дозволяє їм динамічно розвиватися і повною мірою реалізовуватися. Суспільне невдоволення державною політикою посилює протистояння влади й населення, при якому адекватне співвідношення приватних і публічних інтересів, на жаль, стає неможливим. Саме в таких ситуаціях має діяти принцип верховенства права, одним із постулатів якого є неприпустимість задоволення державних або суспільних інтересів за рахунок звуження особистих, індивідуальних, тобто приватних інтересів. Поряд з цим, аналіз чинного законодавства й практики свідчить, що на рівні правотворчості й правозастосування існують численні проблеми, пов'язані із відсутністю належного правового регулювання співвідношення приватних і публічних інтересів. Водночас сучасні науковці звертають увагу на той факт, що критерії встановлення балансу публічних і приватних інтересів, як і дисбалансу цих інтересів, не тільки не визначені в законодавстві, але й недостатньо вивчені в літературі.

Тому, цілком виправданою та актуальною є тема даної дисертаційної роботи, адже в умовах глобалізації, яка посилює процеси взаємозалежності й взаємодії різних сфер життєдіяльності суспільства, особливої ролі й значення набуває визнання необхідності, пріоритетності вивчення та дослідження сутності та ролі в праві приватних та публічних інтересів.

Визначення форми поєднання публічних і приватних інтересів потребує врахування всіх обставин: конституційних принципів рівноправності, виявлення публічно-правової або приватноправової значимості, цілі конкретних правовідносин, їх змісту з погляду переваги публічного або приватного начал, аналізу відповідної практики правозастосування та ін. Цілком очевидно, що

встановлення рівноваги інтересів за будь-яких умов не може однозначно бути оптимальною формою, оскільки при певних обставинах об'єктивно необхідно встановлювати пріоритет одного інтересу, і, отже, обмеження іншого. Неузгодженість чи неналежне вирішення в чинному законодавстві питань балансу публічних і приватних інтересів може привести до найгостріших соціально-правових конфліктів. Головним завданням держави при цьому залишається вирішення протиріч і конфліктів, виникаючих при зіткненні різних інтересів в суспільстві.

Саме тому особливого значення набуває питання щодо з'ясування змісту, природи та особливостей взаємодії і поєднання приватних і публічних інтересів в праві.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатнім. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації є цілком обґрунтовані, при чому широко використовувалась джерельна, історіографічна база та літературний інструментарій. Автор досить аргументовано визначила ключові аспекти досліджуваної проблеми, її об'єкт і предмет. Сформульована мета і завдання дослідження, дозволили Гуняк О.Я. розглянути комплексно теоретико-правові засади розуміння сутності та ролі приватних та публічних інтересів в праві. Аналізуючи значення самої категорії «інтересу» в житті суспільства, опрацьовуючи при цьому осмислення цієї проблематики різними вченими і у різні часи, автор доходить висновку про те, що інтерес є рушійною силою будь якої діяльності. За допомогою виокремлення ряду методів, підходів, засад та принципів наукового пізнання у роботі побудований поняттєво-категоріальний апарат – сформульовано авторські дефініції приватного та публічних інтересів, розкрито дуалізм співвідношення приватного та публічного інтересів в праві, та доведено, що лише враховуючи особливості галузевого регулювання, можливо забезпечити оптимальний баланс інтересів у матеріальному та процесуальному праві.

Обґрунтованість отриманих автором наукових результатів базується на достатньо переконливій аргументації та висновках щодо усвідомлення ролі

приватних та публічних інтересів як виразників індивідуальних та загальних потреб в праві, що відбувається у статичному й динамічному аспектах, та у становленні громадянського суспільства в Україні зокрема.

Достовірність, новизна висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна дисертації полягає насамперед в тому, що вона є першим цілісним і комплексним монографічним дослідженням сутності й особливостей природи приватного та публічного інтересів, яке зосереджене та спрямоване на систематизацію наявних наукових теоретичних знань щодо цієї проблематики та аргументації авторської позиції щодо особливостей приватного та публічного інтересу як юридичних конструкцій, як визначальних факторів, що зумовлюють зміст методу правового регулювання, як критеріїв визначення сфер приватного та публічного права та як чинників становлення громадянського суспільства.

З'ясування змісту, призначення, взаємозв'язку та взаємодії у праві приватного та публічного інтересів, дозволило автору дійти висновку, що між публічним і приватним інтересами існує взаємозв'язок і взаємозалежність – без задоволення публічного інтересу неможливо реалізувати приватний інтерес і забезпечити цілісність, стабільність та нормальний поступ суспільства й держави загалом. Оптимальне співвідношення публічного та приватного інтересів як у соціальній практиці, так і в правовому регулюванні є необхідною умовою гармонійного розвитку суспільства, окремої особи, ефективності функціонування держави. Формами співвідношення приватного та публічного інтересів у праві є поєднання, гармонізація, компроміс та узгодження.

Проведене в дисертації теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання полягає в розробленні основних положень загальнотеоретичної концепції природи приватного та публічного інтересів у праві, що ґрунтується на засадах розуміння інтересу як правового явища з урахуванням його соціальних ознак приватності або публічності.

Не викликає зауважень також **структура дисертації**, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. В цілому

аналіз змісту розділів дисертації, висновків до них та загальних висновків дозволяє підсумувати, що мета і завдання дослідження в основному реалізовані.

Апробація дисертації. Результати дослідження достатньо апробовані у п'яти наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, та двох статтях - у наукових виданнях інших держав, а також у п'яти тезах доповідей за матеріалами конференцій.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, за якою вона подається до захисту, а зміст автореферату є ідентичним до основних положень дисертації.

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертація написана літературною українською мовою, в літературному стилі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV; Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014 – 2017 рр., затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; пп. 1.2, 1.3 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011 – 2015 роки, затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 р. № 14-10, та плану науково-дослідної роботи Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького за темою «Закономірності розвитку і функціонування правової держави» (державний реєстраційний номер 0111U006673).

участю держави. Оптимальною є така модель встановлення балансу інтересів, за якої «суспільні інтереси, формуючись із системи приватних мотивів і будучи їх складовою частиною, знаходяться в основі державних». Варто б було вказати, що істотну роль у встановленні балансу й виявленні дисбалансу публічних і приватних інтересів у правовому регулюванні, у вирішенні суперечливих проблем, що виникають на цій основі, належить Конституційному Суду України, який, у силу свого призначення й установленної компетенції, може за допомогою формулювання ґрунтовних правових позицій поєднувати у своїх рішеннях наукові доробки та норми з урахуванням результатів їхнього застосування. Розглядаючи питання про баланс і дисбаланс інтересів, Конституційний Суд України визначає правову мету, правовий зміст та інші характеристики норм і практики її застосування, аналізує регульовані правом конкретні суспільні відносини з огляду на сутність приватно-правових і публічно-правових начал. Визначаючи рухливість і стійкість публічних і приватних інтересів, Конституційний Суд України оцінює дотримання принципу рівноправності, принципу домірності й неприпустимості надмірного й непропорційного обмеження прав і свобод особи, принципу соціальної справедливості.

Зауваження 3. Поза увагою автора залишилась особа суб'єкта права, який може бути учасником і приватно-правових і публічно-правових відносин. На наше переконання, саме особа, діяч, як носій справжньої правосвідомості та правокультури, є важливим елементом правової системи. Адже актуалізація уваги не лише на нормах права, а на суб'єкті права, що є джерелом, виразником якраз і приватних і публічних інтересів є правильною. Аналіз особи суб'єкта права можна було б провести в різних вимірах: і як суб'єкта влади, і як правозастосовника, і як одної із сторін у будь-яких спорах, чий інтереси були порушені, і як пересічного громадянина. Тому що особа, а не норма є учасником будь-яких суспільних відносин, і від особи залежить який інтерес буде присутній у цих відносинах, і нормами якого права вони будуть регулюватись.

Загалом зауваження є поодинокими та носять дискусійний характер; суттєво не впливають і не знижують достатньо високий науковий рівень дисертаційного дослідження. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику наукової складності та значущості теми, проведеного дослідження, підкреслюють вагомість внеску дисертанта. Робота має велике теоретичне та практичне значення в науці теорії держави і права й в удосконаленні сучасного державотворення, є цікавою, самостійною, завершеною творчою працею.

Текст дисертації як за обсягом так і за змістом відповідає основним науковим та методологічним вимогам до такого виду робіт, а Гуняк Олександра Ярославівна заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

**Кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права та процесу
Львівського державного університету
внутрішніх справ**

Л.М. Кельман

Л.М. Кельман

Львівський державний університет внутрішніх справ	
Підпис	<i>Л.М. Кельман</i>
засвідчую:	
Учений секретар	<i>Н.Я. Рудий</i> Н.Я. Рудий
"	20 р.

